

Kudrna, Jaroslav

**Několik methodických poznámek na okraj díla R. Buchnera v
Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter, Vorzeit und Karolinger,
Beiheft: Die Rechtsquellen**

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická.
1956, vol. 5, iss. C3, pp. 165-170

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102329>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

**Několik methodických poznámek na okraj díla R. Buchnera v Deutschlands
Geschichtsquellen im Mittelalter, Vorzeit und Karolinger,
Beiheft: Die Rechtsquellen. Weimar 1953**

V pojednání o právních pramenech raného feudalismu v oblasti francké říše se pokusil R. Buchner o jakousi kompilativní syntésu z dosavadních prací, dotýkajících se vnější kritiky t. zv. barbarských zákoníků. Při tom položil důraz především na výsledky, k nimž postupně v posledních desetiletích, zvláště v údobí mezi dvěma válkami, dospěla t. zv. textová kritika. Pročítáme-li Buchnerovu práci podrobněji, seznáváme, že se autor někdy vyhýbá jasně odpovědi,¹ jestliže má určit dobu vzniku zákoníků, případně uvádí vedle sebe řadu protichůdných názorů, nejčastěji se pak snaží o jakousi syntésu různých mínění. Tato skutečnost sama není zajisté hodnotě jeho spisu na závalu. Předně jde zde o příručku, která si neklade za úkol zaujmout definitivní stanovisko, za druhé bylo nad síly autora, aby sám přezkoušel řadu premis jiných badatelů a ověřil si je na konkrétním materiálu. Je nesporně jeho zásluhou — to se projevilo konečně již v řadě jeho starších prací² — že oprávněně upozornil na neúnosnost některých methodických postupů, jimž řada badatelů propadla, a v samotném spisu se vyvaroval přejetí řady náhodných konstrukcí, které jsou v rozporu se samotnou vědou. Kritické vyrovnaní s jeho prací musí spočívat právě v tom, že se pokusíme odpovědět na otázku, jak je možno vlastně najít objektivní hledisko k hodnocení řady namnoze protichůdných názorů na týž problém. V zásadě je to otázka metody, již bylo použito při hodnocení a kritice barbarských zákoníků — metody t. zv. textové kritiky. Jde nám konečně i o vytčení zásad pro posouzení práce badatelů na poli textové kritiky barbarských zákoníků za posledních padesát let, neboť řada těchto předcházejících prací tvoří jaksi řadu zprostředkujících mezičlánků, jejichž shrnutí právě Buchnerova práce představuje. Je to nutné především i proto, že bez poznání této stránky je obraz o současném bádání neúplný. Upozorňuji však předem na to, že závěry, k nimž po stránce methodologické docházím, mají pouze omezenou platnost. Širší vymezení by bylo možno podat pouze ve větší práci, v níž by se přihlédlo i k pramenům jiné povahy, dále pak prozkoumalo únosnost method textové kritiky v jiných obdobích, kde je situace podstatně kvalitativně odlišná.

Marxistický historik, který k otázce textové kritiky přistupuje, musí se nutně vyvarovat dvojího extrému. Jednak naprostého nihilistického poměru k metodě — nezapomeňme, že tento postoj je vlastní současné buržoasní historiografii, stačí v tomto ohledu připomenout práci S. Steina³ o sálském zákoníku, který se ryzí demagogií snažil zlikvidovat vše, co bylo na tomto poli vypracováno, na druhé straně však i nekritickému přejetí řady závěrů, k nimž se buržoasní medievalistika v tomto oboru propracovala. Při tom si musí uvědomovat nejen celkové společenské a ideologické pozadí, které vyvolalo textovou kritiku v život, nýbrž musí si být vědom i toho, že řada závěrů, k nimž na tomto poli dospěla, má svou relativní oprávněnost.

Otázka historická.

Kdy a za jaké situace se textová kritika rodí? Je známo, že úkol prostudovat vnější historii t. zv. barbarských zákoníků byl precisován již v německé právní škole — speciálně u Eichhorna.⁴ Zde ovšem byla chápána jako součást t. zv. vnější právní historiografie, která si kladla za cíl a) určit data, týkající se vzniku zákoníků, b) utřídit jejich složky, c) rekonstruovat původní nejstarší znění zákoníku. Již Eichhorn upozorňoval výslovně na to, že je nutné sloučit různé aspekty, že ke kritice formální musí přistoupit kritika obsahová. Procházíme-li však právní literaturou 19. století, shledáme, že to byl pouze Waitz,⁵ který se pokusil tyto různé aspekty uplatňovat. Přitom ovšem nelze přičíst Waitzovi k dobru, že tyto souvislosti obsahové hledal násilně, usuzuje na př. podle počtu domácích zvířat v jednotlivých textech sálského zákoníku na jejich stáří.

Přes různé libovolné konstrukce tvoří ovšem Waitzovo dílo značnou výjimku mezi právními díly druhé poloviny 19. století, která se vyznačují i v tomto směru značným eklekticismem (právní dějiny Schröderovy, Amirovy). Editori pak se spokojili s pouhým vnějším popisem rukopisů, nezajímala je jejich filiace a nikterak se nepokoušeli o rekonstrukci textu.

Teprve od devadesátých let minulého století se setkáváme s pokusy o rekon-

struční původního textu, nejstaršího znění zákoníku. Nešlo zde o záležitost ryze akademické povahy. Vnější impuls byl dán snahou po revisi názorů starší germanistiky, která své široké konceptce o původním společném vlastnictví u Germánů budovala především na interpretaci barbarských zákoníků.⁶ Není možno upřít, že přes celkové regresivní zaměření, namířené proti názorům, které se zdály příliš demokratickými, byla nadhozena řada problémů, které vlastně dodnes čekají na uspokojivé vyřešení. Methodicky byl začleněn do zkoumání nový materiál, především listiny, jejichž údajů starší germanistika používala vlastně ad hoc. Je pochopitelné, že v celém tomto proudu, snažícím se o revisi, byla opět vytyčena otázka původu jednotlivých textů zákoníků. Bylo by ovšem nesprávné klásti bezprostřední rovnítko mezi ideové potřeby, nové konceptce historiografie a počátky textové kritiky barbarských zákoníků. Zde přichází v úvahu ještě řada dalších komponent. Mezi ně dlužno počítat i nesporné úspěchy srovnávací metody, k nimž dospěla v oboru listin Sichelova škola. Přesto však je zajímavé povšimnouti si některých historických koncepcí, které tu a tam vystupují na povrch se spleti jemně filosofických úvah. Tak M. Krammer,⁷ který jak známo použil těchto method po prvé při zpracování edice sálského zákoníku, považoval sálský zákoník za dílo »vynikajícího panovníka, který založil na římské půdě mohutnou říši... Při tom pravděpodobně vyleschl Chlodovech rady magnátů a znaleců práva svého národa... Neznáme úmysly, které Chlodovech tímto sledoval«. B. Krusch, který byl považován za největšího mistra textové kritiky, vyjadřuje se ještě naïvněji: »Tento král byl chytrou osobností, mnohem chytřejší, než jsou jeho moderní kritici. Jeho mincovní systém byl velkým dílem! To je jeden z důvodů, proč ho možno nazvat velikým. Byl finančním geniem, ba více než to. Jeho lidské citění k lidským bytostem a zvířatům zasluhuje lidského obdivu. Jestliže najdete něčí dobytek na svém poli, máte právo jej zabít. Tak nařizuje král barbarů.«⁸ A konečně panegyrikus, který skládá B. Krusch na Fustel de Coulanges, který jak známo byl jedním z hlavních představitelů celého směru. »Fustel de Coulanges musíme vzdát chválu za to, že první protestoval proti těmto falešným učením (t. j. učení o společném původním vlastnictví — vl. pozn.). V Německu každý následoval Sohma s vlajčícími prapory a právě v tomto bodě v přímém protikladu k Sohmovi — prohlásil, že zákonná moc nenáležela lidu, nýbrž králi.«⁹ Bylo by podle mého názoru zbytečné tyto názory blíže rozbírat. Zračí se v nich nejen protidemokratické smýšlení, které nemá nic společného s vědou, nýbrž i značná naïvita.

Stránka věcná.¹⁰

Je velmi dobře známo, že se textová kritika barbarských zákoníků nemůže opírat o výzkumy paleografické¹¹ (většina rukopisů, které se nám dochovaly, pocházejí až z doby křesťanské a jsou někdy až o tři sta let mladšího data než byla původní kodifikace). Proto se nabízela badatelům metoda srovnání slohu, již se však dostalo v aplikaci na barbarské zákoníky zvláštní tvárnosti, a která byla B. Kruschem označena jako vlastní metoda filologická. Jádrem této metody, alespoň v prvních Kruschových pracích, spočívalo v domněnce, že starší text nutně vykazuje více prvků barbarismů merovejské latiny. To bylo původní Kruschovo stanovisko, s něhož podněl r. 1916¹² útok proti připravované edici sálského zákoníku. K této zásadě, která, jak ještě uvidíme, má omezenou platnost, přistoupila pak slovní — nikoliv obsahová — komparistika jednotlivých zákoníků. Je nepopíratelnou skutečností, že jednotlivé zákoníky na sebe vzájemně navazovaly. Již Roth¹³ a po něm Zeumer na př. velmi jasně ukázali na prokazatelnou souvislost kodexu Eurichova s bavorským zákoníkem. Bylo však už charakteristické, že přímý Zeumerův zák. M. Krammer, dohnal tuto metodu k absurdu a ze slovních shod mezi kodexem Eurichovým a Lex Salica — tyto shody se týkají pouze jednoho odstavce a jsou ryze náhodné — vyvozoval větší stáří 99 titl. textu.¹⁴ Bylo jakousi ironií dějin, že do důsledku dovedl tuto metodu nejvášnivější odpůrce Krammerovy edice sálského zákoníku Br. Krusch, a to ve studiích, věnovaných po výtece jihoněmeckým zákoníkům. Po stránce věcné jsou tyto studie skoro bezcenné. Historicky jsou však monumentálním dokladem toho, kam může vésti formalismus myšlení. Pro ozřejmení uvedeme dvě Kruschovy dedukce: »Písař, který koncipoval archetypus B, z čistě libovůle použil »ictu« (místo slova »coictu«, vl. pozn.), což nepochopili ostatní písaři. Rukopis odtud odvozený měli před očima i ostatní redaktoři rukopisu B a postačilo jim pouze vygumovat c, das abscheuliche coitu,

tak jako byl vygumován v A₃ a B₂. — Bavorský zákonodárce proměnil his v eo, a tím je již dána odpověď na otázku, který »text je dřívější a který pozdější«. ¹⁵ — Přitom nechávám stranou řadu dedukcí, kde na základě jednoho slova, jeho existence či neexistence se usuzuje na větší stáří zákoníku. (V našem případě na odvozenost ripuárského zákoníku od bavorského.)

Kruschovy metody více či méně ovlivnily veškeré zkoumání o zákonících. Při tom je pro ně příznačné, že se i u nich spojuje ryze »aritmetický« postup s nejbujnějšími fantasiemi, které vystupují všude tam, kde jde o důkaz nějaké věcné souvislosti. Tak na př. K. Beyerle naprosto hypoteticky, bez jakéhokoliv vnitřního podkladu, přišel na to, že původcem bavorského zákoníku nemohl býti nikdo jiný než Pirmin, který prý přišel do Bavorska z území jižní Francie, kde platil v VIII. stol. ještě kodex Eurichův. Beyerle ví, že Pirminovi sloužil jako předloha Scarapsus. ¹⁶ Přitom jako jediný důkaz se podává shoda L. B. VI₁₃ »Tamen iniuste neminem opprimas« s místem Scarapsu: »Nolite iniuste opprimene peregrinum nec viduam.« Opakují: Beyerle nemá jediný důkaz, že Pirmin měl k dispozici Scarapsus, nemá jediný důkaz, že přišel z jižní Francie, a konečný závěr činí podle jediné věty, která byla běžná v nejrůznějších variacích v církevní ideologii.

Několik případů, které jsme uvedli, nám objasňuje ovšem spíše extrémní metody než její jádro. Kde tkvěly příčiny těchto absurdností? Jak se mohlo stát, že badatelé, kteří o sobě měli tak vysoké mínění — »Má práce není určena pouze pro Beyerleho, ne pouze pro přítomnost...« potvrzá, i když bouřlivá doba odvane beze stopy veškerou současnou literaturu« (napsal Br. Krusch, ^{16a}), upadli do krajních fantasií. To vše je nutno ještě zvážit než se vyvodí příslušné závěry.

Vcelku jsme již naznačili, že metoda, která byla Kruschem a ostatními kritiky uplatněna, velmi silně připomíná metody diplomatiky Sicklova směru. Ovšem s tím rozdílem, že Sichel a jeho žáci jí používali všude tam, kde jí bylo skutečně možno použít, kdežto Krusch se snažil o něco podobného i tam, kde neměl dostatek srovnávacího materiálu. Theoretickým základem bylo přesvědčení, že středověcí písaři recipovali obraty v právních dokumentech ryze mechanicky, že i pro nejjednodušší formulace byli nuceni sahat ke vzorům, předlohám. Tento směr textové kritiky tudíž vylučoval a) subjektivní moment při koncipování, b) možnost náhodné shody, c) účast jiných komponent (především i stereotypní církevní dikci). Jeho představitelé si vzali za vzor klasické filology, kteří se snažili vypracovat matematicky přesný návod na zjištění původního archetypu (Lachmann). Na neudržitelnost tohoto mechanistického pojetí bylo oprávněně poukázáno již i buržoasními badateli. Tak na př. P. Maas, ¹⁷ který jinak zůstává na obdobyňch pozicích, využitím pouhé slovní »kombinatoriky« dokázal možnost více možných variant a tím i hypotetičnost jednotlivých závěrů. Byly-li tudíž uvedeny v pochybnost základní metody i na materiálu, který jí byl nejvíce adekvátní, je zřejmé, že tomu musí být ještě více tam, kde materiál je po jazykové stránce naprosto nekongruentní, kde nelze prokázat stabilitu ani těch nejjednodušších jazykových prvků (v merovejské latině). Zde naráží matematická metoda markantně na materiál, který se pod ní nedá subsumovat. Tu je nutno hledat příčiny toho, proč metoda honosně vyhlášená za exaktní (tyto studie se pohybují na pevné půdě filologické kritiky, zde mluví fakta a neexistují jiné možnosti než že jsou správná nebo nesprávná« -- Br. Krusch), se zvrátila v pravý opak. Nejen v ničem neodůvodněné výmysly o práci písařů, nýbrž i hypotheses o královském diktátu či panegyriku světů.

Vcelku se Kruschovy rozborů a vývody o archetypech opíraly o velmi jednoduché pravidlo. Rukopis se tím více blíží původní předloze, čím více v sobě zahrnuje prvků merovejské latiny. Kde pak je však hledat dělítko mezi merovejskou latinou a latinou karolínských emendat? Pro to má Krusch jedno měřítko. Pokaženo latiny, největší barbarisace, odchýlení od klasického vzoru. ¹⁸ Mechanistická přímočarost Kruschova myšlení se zračí i v přesvědčení, že jednotliví písaři byli s to text rukopisů pouze zlepšovat, ne zhoršovat. Již M. Krammer ¹⁹ ukázal na značnou jednostrannost této Kruschovy zásady. Stejně tak i R. Buchner. ²⁰ Proti Kruschově koncepci svědčí především už sám empirický materiál. Dá se totiž na řadě textů přesvědčivě dokázat — jde o texty, které se nám dochovaly ze 7. stol., které se nepochybně však hlásí k době dřívější — jak docházelo k znehodnocení původní čisté latiny (jde na př. o texty klasických autorů, prepis Řehoře Tourského u t. zv. Fredegara a pod.). O Lex Ripuaria ukázal již R. Buchner, ²¹ že v jednom textu narážíme přímo na »korektury«, původní znění značně znehodno-

cující. Je tudíž zřejmé, že jedno z hlavních Kruschových pravidel se ukázalo maximálně vágní.

Ještě nepřesnější a zcela libovolné jsou závěry, které vyvozuje textová kritika z náhodných stylistických shod. Krusch, stejně jako Schwind nebo případně Eckhardt jdou tak daleko, že vyvozují okamžité závislosti, vzájemné filiace textů, jakmile mohou prokázat shodu několika slov, případně i jednoho obratu. Přitom jde velmi často o výrazy ve významových souvislostech naprosto inkohorentních. Prakticky se dají tímto způsobem budovat kombinace filiací do nekonečnosti. Jednostrannost Kruschova postupu se zračí právě v tom, že provádí tyto kombinatoriku pod aspektem předem vyhraněné these. To platí především i o jeho odvození ripuárského zákoníku z Lex Baiuvariorum.

Kam až se dá jít v těchto krajnostech, ukazuje Schwindovo vydání bavorského zákoníku. Schwind si nevyšimá už ani shody slov, nýbrž spíše shody hlásek. Tak na př. v poznámce k odst. IX₁₇ klade v souvislost bavorské etorcitea s ripuárským retorta.²² Je tudíž pochopitelné, že se věda v tomto ohledu likviduje ve prospěch naprosté nahodilosti.

Je zřejmé, že textová kritika vyúsťuje u Krusche a jeho protivníků v říši iracionálna. Je však nutné proto na základech vnější kritiky resignovat? Odpověď bude zřejmě záporná. Využívající všech možných hledisek, které nám mohou zpřístupnit podstatu zákoníků, nutné se musíme chopit i onoho racionálního jádra, které je skryto v textové kritice, ovšem v celé souvislosti t. zv. vnější právní historiografie. Pozastavme se u textové kritiky v užším slova smyslu. Jak jsme již viděli z historického nárysu, používala pro zjištění původního archetypu střídavě a) kritérií filologických, b) stylistické komparistiky zákoníků a konečně — zde již přeručovala svou oblast a vklíněvala se do širších souvislostí — srovnání obsahové věcných.

Pokud jde o vlastní měřítko filologická, podržuje svou váhu pravidlo, že v původním textu dlužno předpokládat významovou jasnost, kdežto text odvozený se pozná podle toho, že často této významové zřetelnosti postrádá. Ještě více nám napovídá skutečnost, kdy dochází k věcným změnám v jednotlivých termínech — buď celé pasáže jsou vypuštěny (případ E textu Lex salica, kde je prostě likvidován odstavec de Chre necruda), nebo starší res prestita nahrazena beneficiem, stejně jako termín de alodis nahrazen pojmem římskoprávním De intestatorum hereditibus. Empirické pravidlo, které ovšem připouští výjimky, plně se dotvrzuje argumenty teprve věcnými.

Pokud jde v našem případě o soudy o větším stáří na základě existence prvků pokazené merovejské latiny, nelze se spokojovat jedním nebo dvěma důkazy pro celý text. Případné chyby, stejně jako možná záměna jednotlivých hlásek mohla vzniknout z nedbalosti a nevdělanosti písaře a mohou být tudíž povahy ryze subjektivní. Pouze důsledný rozbor textu, konfrontace mnoha případů, mohou vésti k závěrům o větším stáří toho nebo onoho rukopisu. Pokud jde o sestavování rodokmenů rukopisů, je mítí vždy na vědomí, že není možno sestavit rodokmen zcela bezpečně a že obvykle jde o jednu z možností, tudíž spíše o hypotézu.

K druhému bodu, stylistické komparatistice, lze říci toto. I v rámci barbarských zákoníků lze stylistickou komparatistiku realizovat, a to všude tam, kde je patrná shoda širších souvislostí. Shoda ve znění celých odstavců — jak stylistická tak věcná — podává nám beze sporu důkaz o vzájemné závislosti. Tak je tomu beze sporu u Lex Ripuaria, kde odstavce 32—64 jsou v přímé závislosti na sálském zákoníku. Stejně je nepochybná souvislost mezi prvními dvěma odstavci Lex Baiuvariorum a Lex Alamanorum. Podobně podržují platnost Zeumerovy vývody o závislosti Lex Baiuvariorum na Kodexu Eurichově. Právě tyto případy ukazují, kdy je možno stylovou kritiku bezpečně realizovat. Je tomu vždy tehdy, kdy existují i věcné důvody, které svědčí pro případnou recepci. Přitom nemusí mít tyto důvody charakter ryze teritoriální — jak se na př. již domníval Roth²³ — nýbrž jejich základ spočívá obvykle ve shodné společenské situaci anebo, jak je tomu u bavorského zákoníku, společenské funkčnosti. (V případě bavorském dostoupil již proces feudalisace takového stupně, že vládnoucí třída mohla k jeho dotvrzení použít prvků římského práva, a to se stalo prostřednictvím Kodexu Eurichova.) Zásadně je však nutno varovat před tím, aby se na případné shody usuzovalo z jednotlivých obrátů, při jejichž formulaci mohla hrát značnou úlohu náhoda.

Eminentní úloha připadá i důvodům věcným. Vcelku se dají rozdělit do dvou

skupin. Do první skupiny lze zařadit vnější zmínky o zákonících. Názorně se vyskytují zmínky obyčejně v materiálu jiné povahy, na př. v listinách. Tyto zmínky nám už ovšem ukazují, že zákoník byl v platnosti, čili udávají terminus ante quem. Mimo to, jak už poznamenal Savigny, nemusí vždy vyjadřovat ono znění, které se nám uchovalo v zákonících. Jsou-li na př. ve formulářových sbírkách franského okruhu zmínky o Lex Salica, není nikde důvodu předpokládat, že šlo o sálský zákoník v onom znění, které máme k dispozici. Na druhé straně nepřichází tato možnost v úvahu u alamanského a bavorského zákoníku, ježto odvolání na zákoník, s nimiž se setkáváme v listinách, se vztahuje právě na onen bod, který stojí v popředí celého textu a mimo to celý charakter alamanského a bavorského zákoníku nasvědčuje na to, že zde nešlo o staré consuetudo, nýbrž o ustanovení, která působila rozkladně na starší přežívající vztahy.²⁴

Mnohem rezervovaněji než k údajům v listinách se musíme stavět proti přeceňování významu prologů a epilogů. U bavorského zákoníku bylo přesvědčivě dokázáno, že prolog funguje větší stáří zákoníků. Spornější je otázka ocenění prologu sálského zákoníku. Bohužel právě u vlastních barbarských zákoníků je těchto zmínek velmi málo. Je tedy nutné vzít ohled na údaje vnitřní, které vyplývají z přímého znění zákoníků. Tyto věcné údaje se nabízejí buď zprostředkovaně — to je známý případ sálského zákoníku, kde 41. odst. udává rozsah franského státu v době kodifikace — anebo bezprostředně se vztahují přímo k určitým historickým osobám — v alamanském a bavorském zákoníku odst. o vzpouře syna proti knížeti. Konečně pak i důvody právně obsahové. K nim se lze dobrat analysou ve společenských poměrech, které zákoníky odrážejí a které možno konfrontovat s ostatními prameny. V užším slova smyslu sem patří na př. otázka recepce římského práva, recepce křesťanství (nejsou-li na př. v textu A₄ Lex Salica zmínky o křesťanství, kdežto v ostatních textech jsou běžné, lze usuzovat, že text A₄ je nejstarší). Naproti tomu se dá ukázat, že alamanský zákoník nemohl vzniknout v první polovině 7. století, ježto ze současných pramenů tradičních vyplývá, že recepce křesťanství nebyla ještě v Alamánii provedena.

Zůstane ovšem i nadále faktem, že tato metoda nám může podat maximálně několik širších souvislostí, z kterých se dá usuzovat na bližší časová rozmezí, že však nikterak nevyhovuje přesné dataci. Bylo jedním ze stěžejních omylů F. Beyerleho, že podle některých ustanovení koncilů, vzniknuvších v zcela jiném prostředí, usuzoval bezprostředně na terminus post quem.²⁵ Stejně pochybné byly důvody Fr. Beyerleho, že větší stáří zákoníku se rozpozná podle menší »pracovanosti«²⁶ jednotlivých odstavců. Beyerle zcela formalisticky ignoroval nerovnoměrnost vývoje v jednotlivých oblastech (prakticky by musil dojít na př. k závěru, že zákoník Durynků Lex Thuringorum je mnohem starší než všechny barbarské zákoníky, ježto proces feudalisace se v něm obrátil mnohem méně než v ostatních zákonících. (Jak známo, pochází Lex Thuringorum z doby karlovské). Z věcných důvodů nutno vyloučit vůbec hypotézy, rekonstruované z několika náhodných shod. Takový postup se pak obyčejně točí v bludném kruhu. Tak na př. Eckhardt vychází z filologických shod jednoho Alcuinova dopisu a prologu E text Lex Salica. Slovní shody se týkají obrátů aeternum, sempiternum, perpetuum, immortale. Načež rekonstruuje věcné souvislosti, vycházející z hypotetického programu Alcuinova pro r. 789. A tak v tomto bludném kruhu mu vyjde závěr, že autorem rukopisu nemohl být nikdo jiný než Alcuin.²⁶

Naše poznámky k Buchnerovu dílu si nekladly za úkol definitivní zhodnocení výsledků, které systematicky shrnul. Bude úkolem marxistických historiků, aby znovu prošli daný materiál a prohloubili theoretický základ, z něhož bude možno získati definitivnější závěry v otázkách, které čekají doposud na vyřešení. Naznačila-li naše krátká metodologická studie alespoň částečně cestu pro toto přehodnocení, pak splnila svůj účel.

Jaroslav Kudrna

Poznámky

¹ To vystupuje především do popředí v pojednání o vlastních barbarských zákonících, srov. str. 24 (k textu ripuárského zákoníku), str. 28 (bavorský zákoník), str. 31—32 (alamanský zákoník). Mnohem jasnější je situace u právních kodifikací Visigotů, Ostrogotů, Burgundů a Langobardů.

² Srovnej Textkritische Untersuchungen zur Lex Ribvaria, Leipzig 1940. Buchner zde vychází z nového celostátního hlediska, které jako jeden z prvních aplikoval v oblasti textové kritiky. Není ovšem s to vyvarovati se jistého subjektivismu.

³ Srovnej S. Stein, Lex Salica, Speculum 22, str. 113—154.

⁴ G. F. Eichhorn, Deutsche Staats- und Rechtsgeschichte, 1944, I. str. 150 n.

⁵ G. Waitz, Das alte Recht der salischen Franken, 1846.

⁶ Viz J. Kudrna, Dvě studie k otázce přežitků společnosti prvobytně pospolné v tak zvaných barbarských zákonících. Časopis matice moravské 1955, str. 193—225.

⁷ Neues Archiv 41, str. 110.

⁸ Historische Vierteljahrschrift, XXXI, str. 427.

⁹ Neue Forschungen über die drei oberdeutschen Leges, Göttingen 1927, str. 14.

¹⁰ Vycházím zde především ze studií, které se dotýkají Lex Salica, Lex Ribvaria, Lex Alamanorum a Lex Baiuvariorum, ježto tyto zákoníky stály ve středu pozornosti badatelů.

¹¹ Srovnej příslušné údaje u Buchnera.

¹² Br. Krusch, Der Umsturz der kritischen Grundlagen der Lex Salica NA 40, str. 497—579.

¹³ P. Roth, Über Entstehung der Lex Baiuvariorum. K. Zeumer, MG L I.

¹⁴ Die Lex Baiuvariorum, Göttingen 1924, str. 217.

¹⁵ Tamtéž str. 187. Totéž možno konstatovat ohledně díla Fr. Beyerleho, Die sidddeutschen Leges und die merowingische Setzgebung, Volksrechtliche Studien II, Zeitschrift der Savignystiftung für Rechtsgeschichte, germanische Abteilung 49, str. 264. Pro zajímavost uvádíme jednu dedukci v originále. Ein Blick auf die merowingischen Königsgesetze macht es wahrscheinlich, dass Chlotars II, Kanzlei bei Erlass des Pariser Edikts neben Childeberts II. Decretio bereits auch den Eingang der Gerichtsordnung L. Baiuv. II, 14 vor Augen hatte, indes der alamanische Text ausser seiner unmittelbaren Vorlage auch das Pariser Edikt benutzt hat. Also folgendes Textbild.

L. Baiuw. II, 14	Childeberts II. Decr. c 7	Chlotar II. Pariser Edict c. 11
Ut sit pax in provincia	...et disciplina in populum modis omnibus observetur	Ut pax et disciplina in regno nostro sit Christo propitiante perpetua et ut revellens insullentia malorum hominum severissime reprimatur

L. Alm. 36, 2
Sed in omnibus sit
disciplina, qualiter,
qui rebelli sunt, de malis se abstineant,
et qui boni sunt, pacem possedeant.

Der Befund verweist somit die alamanische Textgestalt nach 614, die barische vorher.

Jak vidno, dělá Beyerle z náhodných slovních shod zázračné vývody chronologické.

^{16a} Cituji podle Merkovy recenze v H. Z., sv. 138, str. 367.

¹⁷ Paul Maas v Gercke-Norden, Einleitung in die klassische Altertumswissenschaft, sv. 1. 2.

¹⁸ Lex Baiuvariorum, str. 6.

¹⁹ Zum Textproblem der Lex Salica NA 41, str. 105 a další.

²⁰ Díl. cit., str. 1—5.

²¹ Tamtéž, str. 10—20.

²² L. B. X₁₇ Superiorum vero virgam quam etotcartea vocamus qui sepis continet firmitatem. L. Sal. 34 retorta unde sepis continetur.

²³ P. Roth, dílo cit., str. 5—20.

²⁴ To jest možnost tradice.

²⁵ F. Beyerle, díl. cit. str. 275.

²⁶ Eckhardt, Lex Salica Hunderttiteltext, Weimar 1953.